

STAN CZYTELNICTWA W POLSCE W 2019 ROKU. WSTĘPNE WYNIKI

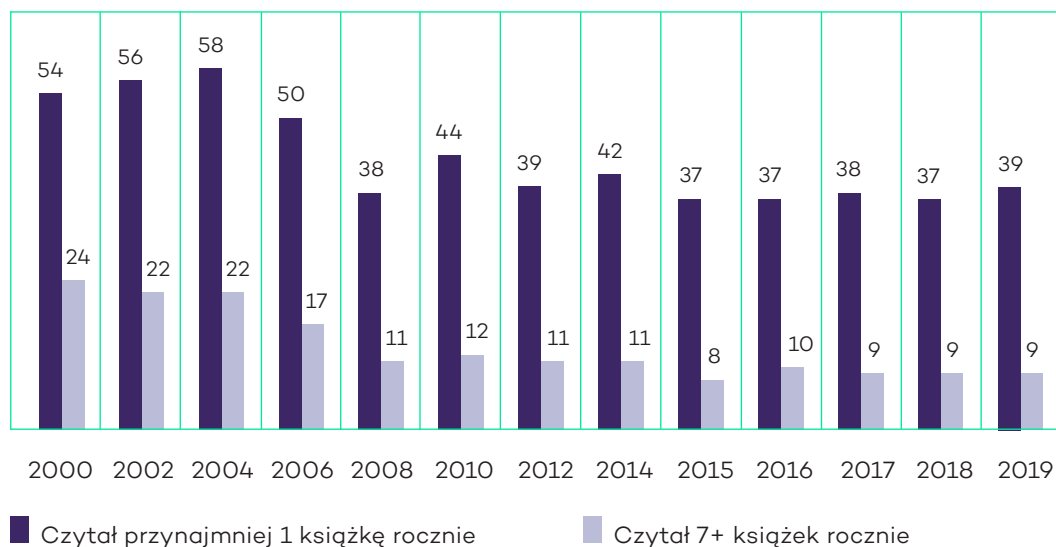
39%

LEKKI WZROST POZIOMU CZYTELNICTWA
W 2019 ROKU

W 2019 roku można odnotować trwale zatrzymanie spadku czytelnictwa, a nawet niewielki wzrost deklaracji czytelniczych. Jest to w pewnej mierze wynik dobrej koniunktury, która pozwoliła na wzmożone zakupy nowości książkowych, ale również podsycała zainteresowań czytelniczych przez ekranizacje, seriale czy gry komputerowe. Niewątpliwie znaczącą rolę w kształtowaniu gustów czytelniczych mają prestiżowe nagrody literackie, jak Nagroda Nobla dla Olgi Tokarczuk.

WYKRES 1. Czytanie książek w latach 2000-2019 (dane w proc.)

Źródło: Biblioteka Narodowa

TABELA 1. Intensywność czytania książek w latach 2017–2019 (dane w proc.)

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy, czytał(a) Pan(Pani), w całości lub fragmencie, albo przeglądał(a) jakieś książki?	2017	2018	2019
Nie	62,2	63,3	60,9
Tak, 1–2 książki	15,8	16,1	18,4
Tak, 3–6 książek	11	9,7	10,2
Tak, 7–11 książek	5	4,8	4,2
Tak, 12–23 książek	2	1,9	2,7
Tak, 24 i więcej	2,2	2,3	2,6
Trudno podać liczbę	1,9	1,9	1

Źródło: Biblioteka Narodowa

CZY CZYTALIŚMY KSIĄŻKI PAPIEROWE, E-BOOKI CZY SŁUCHALIŚMY AUDIOBOOKÓW?

E-booki traktujemy jako należące do tej samej kategorii co książki papierowe, ponieważ czytanie z papieru lub z ekranu jest zasadniczo tym samym procesem dekodowania i rozumienia tekstu za pomocą wzroku. O audiobooki od 2019 roku pytamy niezależnie od czytania książek i e-booków, co pozwala nam zidentyfikować osoby, które książek słuchają, lecz ich nie czytają¹.

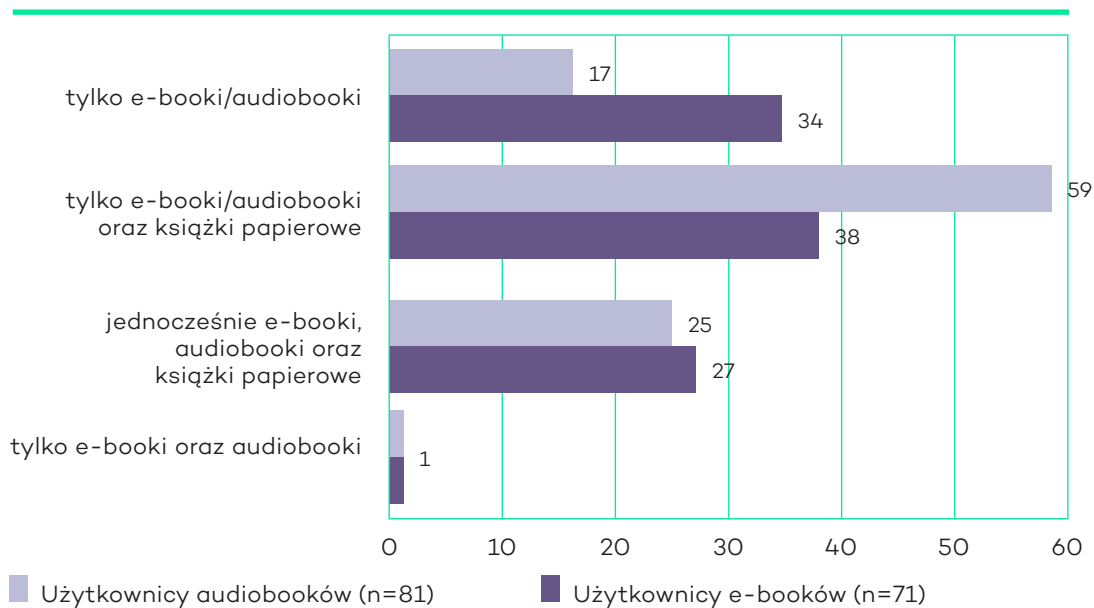
Wśród książek wymienianych w 2019 roku przez badanych wciąż dominują książki papierowe – publikacje w tej formie wymieniło 98% czytelników (co oznacza 39% w całej populacji), e-booki wskazało 6% czytelników (2,5% w całej populacji).

Słuchanie audiobooków zadeklarowało 3% badanych w całej populacji. Z kolei 6% czytelników łączy czytanie ze słuchaniem – tylu respondentów wymieniło zarówno książki w formie tekstowej (papierowe i e-booki), jak i audiobooki.

Potwierdza to obserwacje z wcześniejszych badań BN: e-booki i audiobooki nie konkurują z tradycyjnymi książkami papierowymi, lecz stanowią ich uzupełnienie. **Istnieją wąskie kręgi odbiorców preferujących wyłącznie e-booki lub audiobooki (zob. wykres 2), zwykle jednak osoby czytające książki drukowane chętnie sięgają po formaty cyfrowe.** To czytelnicy dobierają sposób odbioru treści do swoich aktualnych potrzeb i preferencji, dostępności pewnych publikacji oraz dogodnych okoliczności ich recepcji (np. słuchanie audiobooków w drodze do pracy samochodem lub w podróży i kontynuowanie lektury w postaci tekstu, gdy jest to już możliwe).

¹ Biorąc pod uwagę rosnącą popularność książek w innej formie niż papierowa, w 2019 roku zmieniono dotychczasowy sposób pytania o źródła książek tak, aby lepiej odpowiadał on specyfice cyrkulacji i dystrybucji e-booków i audiobooków. Ograniczono też liczbę wymienianych przez respondentów tytułów książek. Dlatego wyników z 2019 roku nie należy porównywać bezpośrednio z wynikami badań z lat ubiegłych, w których respondenci mogli wskazać większą liczbę przeczytanych książek.

WYKRES 2. Korzystanie z różnych formatów książek przez użytkowników e-booków i audiobooków w 2019 r. (dane w proc.)

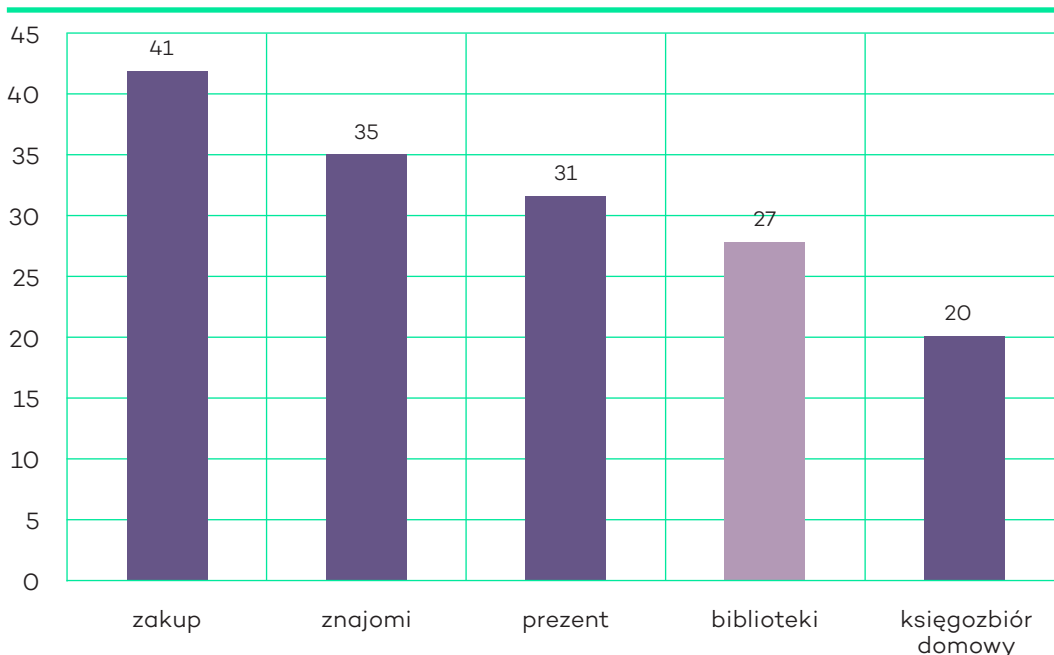

Źródło: Biblioteka Narodowa

SKĄD POCHODZIŁY KSIĄŻKI, KTÓRE CZYTALIŚMY W 2019 ROKU?

Podobnie jest ze źródłami, z których badani pozyskują czytane przez siebie książki papierowe i e-booki oraz słuchane audiobooki – są one różne w zależności od możliwości, jakimi dysponuje dany użytkownik i dostępności interesujących go pozycji książkowych. Jeśli wymieniano więcej książek, często pochodziły one z różnych źródeł.

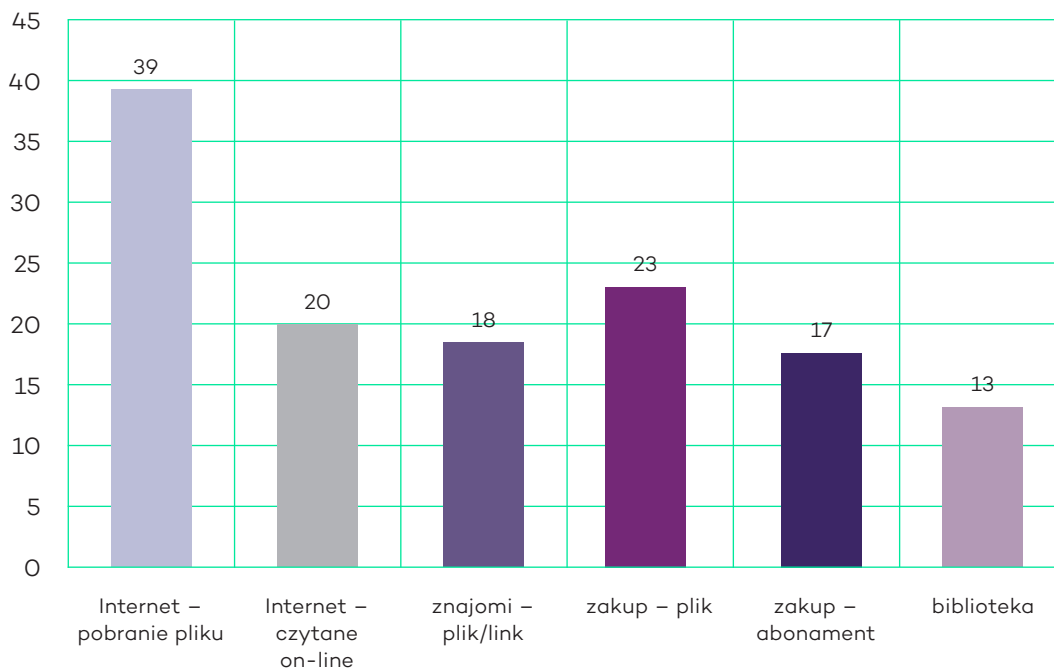
WYKRES 3. Podstawowe źródła książek w 2019 r. Odsetek czytelników (n=1128) wymieniających książki z danego źródła (dane w proc.)

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ czytelnicy wymieniali książki pochodzące z różnych źródeł.

Źródło: Biblioteka Narodowa

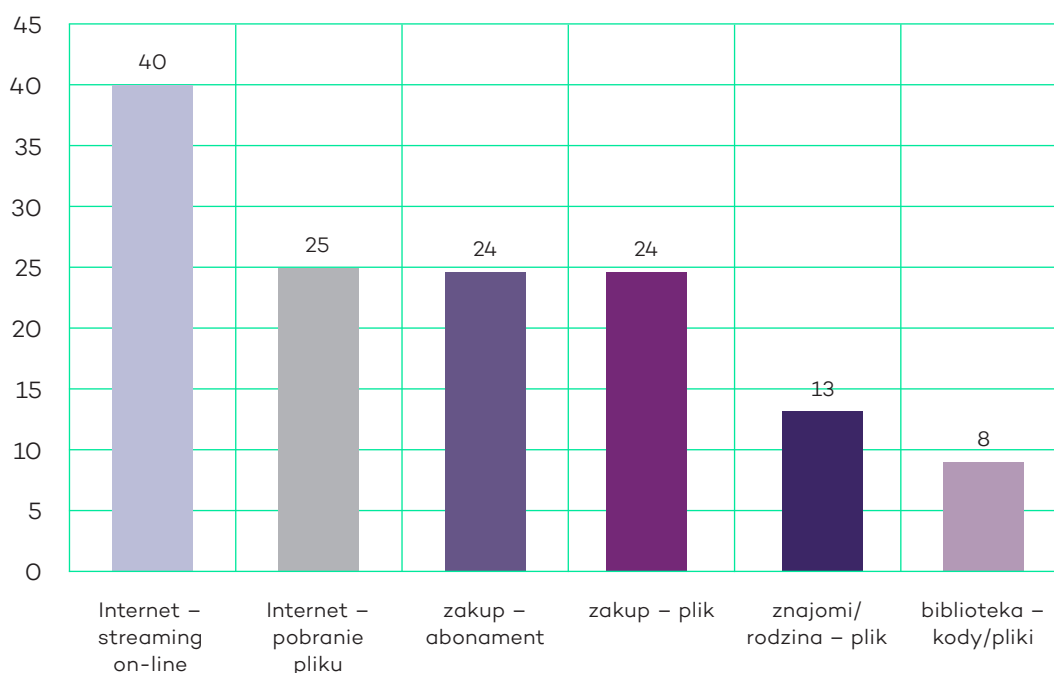
WYKRES 4. Podstawowe źródła e-booków w 2019 r. Odsetek użytkowników e-booków (n=71) wymieniających e-booki z danego źródła (dane w proc.)

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ czytelnicy wymieniali książki pochodzące z różnych źródeł.

Źródło: Biblioteka Narodowa

WYKRES 5. Podstawowe źródła audiobooków w formie plików cyfrowych w 2019 r. Odsetek użytkowników audiobooków (n=63) wymieniających audiobooki z danego źródła (dane w proc.)

Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ czytelnicy wymieniali książki pochodzące z różnych źródeł.

Źródło: Biblioteka Narodowa

KTÓRYCH AUTORÓW CZYTALIŚMY W 2019 ROKU? MRÓZ, TOKARCZUK, KING, SIENKIEWICZ, MICKIEWICZ

Rok 2019 przyniósł istotną zmianę w rankingu najpopularniejszych autorów – do pierwszej trójki weszła Olga Tokarczuk. Choć od momentu debiutu tytuły jej książek zawsze były wymieniane przez respondentów naszego badania, nigdy wcześniej nie trafiła do masowego obiegu czytelniczego i nie miała szans konkurować z popularnymi autorami literatury gatunkowej, przede wszystkim thrillerów i romansów oraz polskiej literatury klasycznej z listy lektur szkolnych. Dopiero przyznanie Literackiej Nagrody Nobla w 2019 roku, a także Nagrody Bookera w 2018, wprowadziło Tokarczuk do szerszego obiegu czytelniczego. Czytelnicy w pierwszej kolejności sięgnęli po te jej książki, które wcześniej otrzymały Literacką Nagrodę „Nike”: *Biegunów* (aż 2,5% ogółu czytelników) i *Księgi Jakubowe* (2% czytelników). Duże zainteresowanie budziła też zekranizowana powieść *Prowadź swój pług przez kości umarłych*, czytano także jej najwcześniejsze utwory, np. *Prawiek i inne czasy*, *E.E.*

Na sukces Tokarczuk szybko zareagował polski rynek wydawniczy, proponując czytelnikom nie tylko wznowienia poszczególnych dzieł noblistki, ale również – co warto odnotować – zwiększoną o blisko 200 tytułów podaż powieści i opowiadań zaliczanych do literatury pięknej. W tej grupie w stosunku do poprzedniego roku wzrosła liczba tytułów literatury najnowszej oraz książek polskich autorów.

Mimo że Olga Tokarczuk otrzymała Nagrodę Nobla jesienią, zdążyła osiągnąć wysoką pozycję na liście autorów najpoczytniejszych książek (choć nie znalazła się na samym jej szczycie). Najczęściej wskazywano tu Remigiusza Mroza, autora czterdziestu trzech powieści należących do wielu gatunków literackich, w większości powieści kryminalnych. Pisarz ten, obecny w szerokim obiegu czytelnicznym już od trzech lat, minimalnie wyprzedził noblistkę.

Po raz pierwszy od 2012 roku listę autorów najczęściej wymienianych książek otwiera aż trzech pisarzy współczesnych, wygrywających pod względem popularności z Sienkiewiczem, który wraz z Mickiewiczem zawdzięcza swą trwałą obecność w zestawieniu uczniom szkół średnich. Dotąd udało się to tylko E.L. James i Stephenowi Kingowi. **W 2019 roku najliczniejsze grono odbiorców znajduje literatura gatunkowa:** przede wszystkim kryminalna, sensacyjna, a zwłaszcza thriller psychologiczny. Warto podkreślić wysoką poczytność polskich autorów znanych już od co najmniej kilku sezonów (Katarzyny Bondy, Marka Krajewskiego, Joanny Chmielewskiej i przede wszystkim wspomnianego wcześniej Remigiusza Mroza). Wśród obcych autorów kryminałów wciąż wysoko utrzymują się: Harlan Coben, Stephen King i klasyk gatunku – Agatha Christie. Ostatnie lata przyniosły swoistą modę czytelniczną na thriller psychologiczny, który zdobył masową popularność m.in. dzięki twórczości Stephena Kinga i Pauli Hawkins. Obecnie zainteresowanie czytelników tego gatunku skupia przede wszystkim proza B.A. Paris.

Powieści Stephena Kinga od dekady znajdują w Polsce wielu czytelników. W czytelnym obiegu jest kilkadziesiąt tytułów, niektórzy respondenci czytają po kilka jego książek. Wśród najpopularniejszych pozycji można wymienić: cykl powieści fantastycznych *Mroczna wieża*; horrory: *Lśnienie*, *Doktor Sen*, *Komórka*, *Instytut*, *To*; dystopię *Wielki marsz*, postapokaliptyczny thriller psychologiczny *Bastion* o świecie zniszczonym przez epidemię, powieści detektywistyczne *Pan Mercedes* i *Koniec warty*.

Stale miejsce w wyborach lekturowych dorosłych Polaków zyskał romans erotyczny, który do powszechnego obiegu czytelniczego wprowadziła w 2012 roku brytyjska autorka E.L. James cyklem rozpoczętym powieścią *Pięćdziesiąt twarzy Greya*. W 2018 roku polscy czytelnicy otrzymali rodzimy odpowiednik tego gatunku: debiut Blanki Lipińskiej – *365 dni*, który szybko zamienił się w trylogię (*Ten dzień*, *Kolejne 365 dni*) i błyskawicznie zdobył popularność, czemu towarzyszy gasnące zainteresowanie książkami E.L. James.

Wśród najpoczytniejszych książek nowych autorów w 2018 i 2019 roku wyróżnia się oparta na faktach powieść *Tatuażysta z Auschwitz* Heather Morris. Jej czytelnicy chętnie sięgają zarówno po kolejne książki Morris, jak i po publikacje innych autorów piszących o tej tematyce.

Z klasyki literatury pięknej w masowym obiegu czytelnicznym znajdują się stale dwaj autorzy: Henryk Sienkiewicz i Adam Mickiewicz.

Henryk Sienkiewicz od początku dokonywanego pomiaru społecznego zasięgu książki należy do pierwszej piątki najpoczytniejszych autorów (tabela 2). Choć najczęściej dociera do czytelników przede wszystkim na drodze szkolno-klasycznego obiegu czytelniczego, to jednak wyniki ostatnich pomiarów czytelnictwa wskazują, że wśród jego odbiorców dominują osoby starsze, które wiele lat temu skończyły naukę szkolną. Czytelnicy prozy Sienkiewicza najliczniej czytali *Krzyżaków* (co było zasługą uczniów), następnie wymieniali przede wszystkim *Potop* oraz *Quo vadis*. Należeli do różnych środowisk społecznych i grup wiekowych, interesowali się różnorodną literaturą.

W obiegu polskiej klasyki znajduje się także twórczość Adama Mickiewicza – również stale obecna wśród powszechników lekturowych, to znaczy autorów zdobywających minimum 1% czytelników. Respondenci najczęściej wymieniali *Dziady* i *Pana Tadeusza*. W grupie badanych deklarujących czytanie jego utworów znajdowali się przede wszystkim uczniowie szkół średnich.

Ogólnopolski, reprezentatywny sondaż czytelniczy (kolejność autorów według odsetka czytelników z ogółu badanych, którzy wymienili przynajmniej 1 książkę danego autora)						
miejsce	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Henryk Sienkiewicz	E.L. James	Henryk Sienkiewicz	Stephen King	Henryk Sienkiewicz	Remigiusz Mróz
2	E.L. James	Henryk Sienkiewicz	Stephen King	Henryk Sienkiewicz	Remigiusz Mróz	Olga Tokarczuk
3	Stephen King	Stephen King	Paula Hawkins	Remigiusz Mróz	Stephen King	Stephen King
4	Dan Brown	Dan Brown	E.L. James	Adam Mickiewicz	J.K. Rowling	Henryk Sienkiewicz
5	Adam Mickiewicz	Andrzej Sapkowski	J.K. Rowling	Dan Brown	Harlan Coben	Adam Mickiewicz
6	Harlan Coben	Adam Mickiewicz	Katarzyna Bonda	Nicholas Sparks	George R.R. Martin	Andrzej Sapkowski
7	Danielle Steel	Bolesław Prus	Danielle Steel	Katarzyna Bonda	E.L. James	Katarzyna Bonda
8	Paulo Coelho	George R. Martin	Adam Mickiewicz	Stephenie Meyer	Adam Mickiewicz	Katarzyna Grochola
9	Stefan Żeromski	Katarzyna Michalak	Stephenie Meyer	Paula Hawkins	Paula Hawkins	Blanka Lipińska
10	Joanna Chmielewska	Stieg Larsson	Paulo Coelho	Agatha Christie	Danielle Steel	B.A. Paris
11	J.R.R. Tolkien	Stephenie Meyer	Dan Brown	E.L. James	Andrzej Sapkowski	Bolesław Prus
12	George R.R. Martin	J.K. Rowling	Joanna Chmielewska	Jo Nesbø	Katarzyna Bonda	Heather Morris
13	Katarzyna Grochola	Agatha Christie	Katarzyna Grochola	Joanna Chmielewska	Nicholas Sparks	Danielle Steel
14	Andrzej Sapkowski	Harlan Coben	Nicholas Sparks	J. K. Rowling	Katarzyna Michalak	Jakub Żulczyk
15	Bolesław Prus	Danielle Steel	Bolesław Prus	Katarzyna Grochola	Stefan Żeromski	Harlan Coben

Ogólnopolski, reprezentatywny sondaż czytelniczy (kolejność autorów według odsetka czytelników z ogółu badanych, którzy wymienili przynajmniej 1 książkę danego autora)						
miejsce	2014	2015	2016	2017	2018	2019
16	Katarzyna Michalak	Nora Roberts	ks. Jan Kaczkowski	Stefan Żeromski	J.R.R. Tolkien	Jo Nesbø
17	Stephenie Meyer	Katarzyna Grochola	George R.R. Martin	Andrzej Sapkowski	Katarzyna Grochola	Katarzyna Michalak
18	J.K. Rowling	Małgorzata Kalicińska	Małgorzata Kalicińska	Camilla Lackberg	Bolesław Prus	Stefan Żeromski
19	Agatha Christie	Joseph Murphy	Joseph Murphy	Fiodor Dostojewski	Waris Dirie	E.L. James
20	Małgorzata Kalicińska	Maria Rodziewiczówna	Stefan Żeromski	Zygmunt Miłoszewski	Jakub Żulczyk	J.K. Rowling
21	Danuta Wałęsa	Nicholas Sparks	Monika Szwaja	Katarzyna Michalak	Szczepan Twardoch	Joseph Murphy
22	Stieg Larsson	Camilla Läckberg	Andrzej Sapkowski	Carlos Ruiz Zafón	Joanna Chmielewska	J.R.R. Tolkien
23	Aleksander Kamiński	Margit Sandemo	Helen Fielding	Mario Puzo	Heather Morris	Joanna Chmielewska
24	Nicholas Sparks	Paulo Coelho	Jojo Moyes	George R.R. Martin	Fiodor Dostojewski	Marek Krajewski
25	Monika Szwaja	Stefan Żeromski	Eliza Orzeszkowa	J.R.R. Tolkien	Agatha Christie	Graham Masterton
26	Camilla Läckberg	Robert Ludlum	Agatha Christie	Bolesław Prus	Katarzyna Nosowska	Fiodor Dostojewski
27	Carlos Ruiz Zafón	Waris Dirie	Sofokles	Stieg Larsson	Stieg Larsson	Mariusz Szczygieł
28	Jo Nesbø	John Grisham	Umberto Eco	Danielle Steel	Olga Tokarczuk	Katarzyna Puzyńska
29	Sofokles	Joanna Chmielewska	Wojciech Cejrowski	Joseph Murphy	Sofokles	George Orwell
30	Beata Pawlikowska	Monika Szwaja	Michaił Bułhakow	Harlan Coben	Nora Roberts	Sebastian Fitzek

O BADANIU

W listopadzie 2019 roku przeprowadzono kolejną edycję badania czytelnictwa książek w Polsce. Badanie to jest realizowane cyklicznie od 1992 roku, a więc od przeszło ćwierćwiecza. W trosce o jak największą rzetelność wyników zdecydowano, że tym razem zostanie ono wykonane dokładnie w tym samym czasie (15–18 listopada 2019 roku) w ramach trzech badań omnibusowych organizowanych przez Ipsos Sp. z o.o., Kantar Polska S.A. oraz PBS Sp. z o.o. Podstawę tegorocznych analiz stanowiły połączone wyniki z trzech niezależnych sondaży sporządzonych na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie osób w wieku co najmniej 15 lat, dając łącznie 3 tysiące respondentów (N=2982). Wszystkie trzy sondaże przeprowadzono metodą CAPI (Computer Assisted Personal Interview), którą wykorzystywano również w poprzednich edycjach badania. Cele poznawcze badania, wstępne hipotezy i założenia dotyczące doboru próby – tak jak dotychczas – sformułowano w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Kwestionariusz ankiety zawierał 25 pytań, z których większość zadawano również w latach ubiegłych.

Badanie, o którym mowa, służy sformułowaniu diagnozy najważniejszych zjawisk i trendów w dziedzinie czytania książek. Jest badaniem socjologicznym, a nie bibliotekoznawczym, tzn. w polu zainteresowań znajdują się tu wszelkie praktyki czytania książek – niezależnie od ich rodzaju (literatura piękna, publikacje naukowe i popularnonaukowe, teksty użytkowe itd.), formy edytorskiej (drukowane kodeksy, e-booki) czy źródła pochodzenia (książki kupione, otrzymane w prezencie, pobrane z Internetu, pożyczone od znajomych, rodziny czy z bibliotek).

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego